

Nr 40.

Ankom till riksdagens kansli den 17 maj 1940 kl. 7 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående beredande av ökad säkerhet för dödsbodelägares intresse i fråga om dödsbos egendom.

Första lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta motioner, nr 8 i första kammaren av herr *Roos* och nr 26 i andra kammaren av herrar *Gezelius* och *Sundström* i Vikmanshyttan. I motionerna, vilka äro likalydande, föreslås, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag till lagstiftning om sådana tillägg till och ändringar i lagen den 9 juni 1933 om boutredning och arvskifte, att ökad säkerhet må vinnas för dödsbodelägarnas intresse i fråga om dödsbos egendom.

I fråga om de skäl som ligga till grund för motionärernas förslag får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till motionerna.

Enligt bestämmelserna i 2 kap. 1 § lagen den 9 juni 1933 om boutredning och arvskifte skall rätten, då dödsbodelägare det begär, förordna att egendomen skall avträdas till förvaltning av boutredningsman samt utse någon att i sådan egenskap handhava förvaltningen. Har någon genom testamente blivit utsedd att i avseende å förvaltningen träda i arvingars och universella testamentstagares ställe (testamentsexekutor), äge jämväl han påkalla sådant beslut. Dylikt beslut skall också meddelas på begäran av den som erhållit legat eller äger föra talan om fullgörande av ändamålsbestämmelse, där det prövas nödigt för legatets eller ändamålsbestämmelsens verkställande, eller på begäran av borgenär eller den som står i ansvar för betalning av gäld efter den döde, där det måste antagas att dödsboet är på obestånd eller att sökandens rätt eljest äventyras.

Beträffande val av boutredningsman, sedan rätten förordnat att dödsbos egendom skall avträdas till förvaltning av boutredningsman, stadgas i 2 kap. 3 § av lagen att valet skall så träffas, att uppdraget kan förväntas bliva utfört med den insikt, som boets beskaffenhet kräver. Särskilt avseende skall fästas vid förslag av dem, vilkas rätt är av utredningen beroende. Delägare må förordnas till boutredningsman. Finnes boutredningsman icke vara lämplig eller bör han av annan särskild orsak skiljas från uppdraget, skall han entledigas, då det begäres av någon, vars rätt är av utredningen beroende, eller förhållandet eljest varder kunnigt (2 kap. 5 §).

Angående boutredningsmans befogenheter föreskrives bland annat, att i fråga om rättshandlingar, som i avsevärd mån inverka på delägarnas behållning i boet, samt beträffande andra angelägenheter av vikt, såsom avyttring av egendom, som har särskilt värde för delägarna, avveckling av rörelse som den döde idkat eller uppgörelse med borgenärerna, skall boutredningsmannen inhämta delägarnas mening, där det lämpligen kan ske. Fast egendom eller tomträtt må ej av boutredningsmannen överlätas, utan att delägarna skriftligen med två vittnen lämna sitt samtycke eller, där det ej kan erhållas, rätten på ansökan tillåter åtgärden. Till dödsboet hörande penningmedel, som göras räntebärande genom insättning i bank, skola insättas i boets namn. Dödsboets egendom må ej heller eljest sammanblandas med vad boutredningsmannen eller annan tillhör (2 kap. 11, 13 och 14 §§).

Bestämmelser rörande kontroll av boutredningsmans förvaltning finnas i 2 kap. 17 § nämnda lag, vari det stadgas att, när dödsbodelägare det begär eller rätten eljest prövar lämpligt, rätten skall förordna god man att öva tillsyn å boutredningsmannens förvaltning, såframt boutredningsmannen icke ställer säkerhet för ersättning, som han kan finnas skyldig att utgiva. Gode mannen äger genomgå räkenskaper och andra handlingar ävensom verkställa inventering av egendomen. Han skall, på föreläggande av rätten eller framställning av delägare, meddela upplysningar om boet och dess förvaltning samt, där anledning förekommer till anmärkning, göra anmälan hos rätten. Är god man ej utsedd, äge rätten, på ansökan av delägare eller eljest, förelägga boutredningsmannen att avgiva redogörelse för sin förvaltning eller ock förordna någon att företaga granskning av förvaltningen och däröver avgiva berättelse.

Slutligen stadgas i 2 kap. 18 § nämnda lag, att boutredningsman är pliktig att ersätta skada, som han uppsåtligen eller av vårdslöshet tillskyndat dödsboet eller någon, vars rätt är av utredningen beroende.

Vissa av de i lagen upptagna bestämmelserna om boutredningsmän, dock icke kontrollföreskrifterna i 2 kap. 17 §, skola äga motsvarande tillämpning å testamentsexekutor ävensom å den, som genom testamente förordnats att allenast i viss del verkställa utredningen efter den döde; jämväl i fråga om entledigande skall gälla vad om boutredningsman är stadgat.

I lagberedningens förslag till lag om boutredning och arvskitte, vilket förslag ligger till grund för 1933 års lag i ämnet, anföres beträffande 2 kap. 14 § bland annat följande:

I första stycket av denna paragraf har upptagits föreskrift om att dödsboets egendom ej må sammanblandas med vad boutredningsmannen eller annan tillhör. Innehållet i denna regel kan synas onödigt, då redan 1 § och grunderna för boutredningsmannainstitutet angiva, att boets egendom skall upprätthållas såsom en särskild förmögenhetsmassa, skild från annan egendom. Denna sida av förvaltningen är emellertid så viktig, att uttrycklig bestämmelse i ämnet icke är opåkallad. Regeln har sin praktiska betydelse med avseende å förvaltning av penningar och annan fungibel egendom. Här inskärpes sålunda, att boutredningsmannen icke får

hava boets medel innestående å bankräkning tillsammans med medel, som utgöra hans enskilda tillhörighet. I fråga om ting, vilkas identitet utan svårighet kan fastslås, hindrar regeln däremot icke förvaring på samma rum som annan egendom. Det är exempelvis icke nödvändigt att ur ett lösörebo, i vilket finnes egendom med olika ägare, utbryta och särskilt förvara de till dödsboet hörande föremålen. Emellertid föreligger i dylikt fall icke sammanblandning i juridiskt-teknisk mening, och det har därför icke varit behöfligt att betunga lagtexten med undantag från den allmänna princip, som här fastslagits för förvaltningens utövande.

I lagen hava icke upptagits närmare föreskrifter om förvaring av den egendom, som boutredningsmannen har under sin förvaltning. Det har icke funnits nödigt eller ens lämpligt att binda honom vid detaljerade bestämmelser på samma sätt som skett i fråga om förmyndare. Reglerna i 8 kap. förmynderskapslagen kunna dock i vissa hänseenden vara till ledning även för boutredningsmannaförvaltningen.

Angående kontrollen å boutredningsmannens förvaltning anför lagberedningen:

Den vidsträckta befogenhet, som följer av uppdraget att vara boutredningsman, uppkallar frågan, huruvida rättsägarna i boet äro tillräckligt skyddade genom den ersättningsplikt, som åligger boutredningsmannen på grund av försummelse eller vårdslöshet. Därest denna fråga besvaras nekande, blir det lagstiftningens uppgift att ytterligare säkerställa rättsägarna.

Till en början kan tänkas, att erforderlig trygghet vunnas genom skyldighet för boutredningsmannen att ställa borgen eller annan säkerhet för sin förvaltning. En sådan ordning skulle emellertid uppfattas såsom ett personligt misstroende, och den skulle för övrigt verka ekonomiskt betungande i många fall. Att lösa frågan genom någon form av ansvarighetsförsäkring torde ej heller vara lämpligt. Den ekonomiska belastning, som härigenom åsamkas samtliga dödsbon under boutredningsmannaförvaltning, synes icke uppvägd av den fördel, som ett sådant system innebär för rättsägarna i ett eller annat dödsbo.

Den här väckta frågan får emellertid icke förfalla i och med att ovan nämnda utvägar icke funnits framkomliga. Det återstår att undersöka, huruvida icke rättsägarna böra skyddas genom anordnande av särskild kontroll. Visserligen ligger i den prövning, som skall föregå valet av boutredningsman, en förhandskontroll, men denna kan icke alltid bliva så fullständig, att vidare kontroll är obehöflig. För övrigt kan redan den omständigheten, att rätten utser boutredningsmannen, anses innebära ett visst ansvar från det allmännas sida med avseende å boutredningsmannainstitutets verkningar. Det är under sådana omständigheter nödvändigt att i en eller annan form bereda möjlighet till en kontroll å förvaltningen eller till en övervakning av boutredningsmannens verksamhet.

Står det sålunda klart, att en kontroll icke kan undvaras, är det å andra sidan förenat med ganska stora svårigheter att finna den rätta formen för kontrollen. Värdet av ifrågavarande institut ligger väsentligen i den jämförelsevis självständiga ställning, som tillkommer boutredningsmannen. Utan denna kommer förvaltningen lätt nog att drabbas av enahanda svårigheter, som det med boutredningsmannaförordnandet gällt att undvika. En kontroll, som binder boutredningsmannen i hans verksamhet, bör sålunda icke komma till stånd. En mycket sträng övervakning skulle för övrigt i normalfallen kunna uppfattas såsom ett ogrundat underkännande av boutred-

ningsmannens duglighet och hederlighet och på den grund bland de för uppgiften mest lämpade alstra obenägenhet att åtaga sig densamma.

Från dessa utgångspunkter har lagberedningen övervägt, huruvida kontroll skulle kunna anordnas på sådant sätt, att boutredningsmännen ställdes under inspektion av en central myndighet. Onekligen skulle härigenom kunna ernås vissa fördelar; boutredningsmannen behövde icke besväras med en ständig tillsyn, och övervakningen kunde anförtros åt ett fåtal verkligt sakkunniga personer. Emellertid kan ifrågasättas, om ett sådant system i det hela komme att verka tillräckligt effektivt, och själva organisationsproblemet, inberäknat frågan om kostnaderna och deras gäldande, erbjuder mycket stora svårigheter. Ett förslag om att för kontrollen anlita de personer, som fungera såsom överförmyndare, har ej heller visat sig medföra någon tillfredsställande ordning. Beredningen har därför trots sig böra söka lösningen i ett kontrollförfarande, vilket ytterst grundas på självverksamhet av rättsägarna i förening med övervakning från domstolens sida. I enlighet härmed har beredningen öppnat möjlighet till anordnande av kontroll genom en av rätten förordnad god man, som skall hava till uppgift att utöva tillsyn å förvaltningen. Dessutom skall det enligt förslaget vara möjligt att avvägbringa en tillfällig revision, därest god man ej blivit utsedd.

I sitt den 19 januari 1933 avgivna utlåtande över lagberedningens förslag till lag om boutredning och arvskifte yttrade lagrådet bland annat:

I fråga om boutredningsmans befogenheter och kontrollen över hans förvaltning kunde det ligga nära till hands att under intrycken av de senare årens talrika exempel på oredlighet och egennytta vid handhavandet av förtroendeuppdrag låta sig föranledas att uppställa stränga och snävt bindande föreskrifter. Det är med tillfredsställelse lagrådet konstaterar att förslaget härutinnan är prägladt av klok måttfullhet. Avvecklingen av ett dödsbo är en verksamhet som i hög grad måste lämpas efter de skiftande omständigheterna och för sitt lyckosamma utfall är beroende av tillräcklig frihet i de ofta ömtåliga angelägenheternas behandling. Sin nödvändiga och självklara begränsning finner utredningsmannens befogenhet i uppdragets egenkap att gälla blott en utredning av boet. Kontrollerande verksamhet i egentlig mening och av verklig praktiskt ingripande betydelse kan tydligen icke på ett område sådant som det ifrågavarande direkt utövas av våra för sådan uppgift icke organiserade och därmed icke av gammalt förtrogna domstolar. Ämbetsmannatillsyn av annan typ lär icke kunna på allvar sättas i fråga såsom lämplig. Vad åter angår den kontroll genom organ utom statsförvaltningen som enligt 17 § detta kap. skall kunna på delägares begäran eller av domstols eget initiativ anordnas, är det en omdömesfråga, där goda skäl kunna givas för olika meningar, huru den lämpligast skall vara reglerad och om förslaget lyckats träffa det rätta. Göres emellertid godmanskontrollen till ett vid all boutredningsmannaförvaltning obligatoriskt institut, torde detta medföra fördyring utan motsvarande nytta och antingen för mycket tynga förvaltningsapparaten eller ock leda till slentrian i kontrollen. Mot bestämmelsen att boutredningsmannen skall kunna avböja godmanskontroll genom att ställa säkerhet kunna principiella invändningar göras. Men praktiskt sett synes delägarnas intresse vara fullt så väl tillgodosett genom att tillfredsställande säkerhet ställes, och särskild granskningsman för revision av förvaltningen kan ju ändock tillsättas enligt andra stycket i paragrafen.

Första lagutskottet behandlade den proposition (nr 7 år 1933) genom vilken förslaget till lag om boutredning och arvskifte framlades för riksdagen och anförde därvid i sitt av riksdagen godkända utlåtande, nr 34, bland annat:

Den svåra frågan om kontroll å förvaltning genom boutredningsman synes hava vunnit en tillfredsställande lösning, vilken icke i och för sig kan bliva mindre antaglig därigenom, att kontrollorgan tillkommer genom rättens förmedling. Utskottet vill även understryka, att kontroll kan bliva anordnad icke blott på begäran av dödsbodelägare utan även i övriga rättsägarers intresse. En borgenär, som finner sig hava anledning att ställa förvaltningen under uppsikt, kan sålunda vända sig till vederbörande domstol, och efter prövning, huruvida åtgärd är påkallad, har rätten att ex officio fatta beslut i ärendet.

Vid 1939 års lagtima riksdag väcktes två motioner, nr 97 i första kammaren och nr 100 i andra kammaren, vari hemställdes om utredning och förslag till lagstiftning, innefattande skyldighet för advokater och vissa andra därmed jämförliga yrkesidkare att ställa säkerhet för fullgörande av förbindelse, som uppkommit i deras rörelse. Dessa motioner behandlades av första lagutskottet, som i sitt utlåtande (nr 34) hemställde att desamma icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda. Utskottet omnämnde i utlåtandet, att spörsmålet om olika åtgärder i det angivna syftet ingående dryftats vid överläggningar inom Sveriges advokatsamfund, och utskottet fann anledning icke föreligga för statsmakterna att ingripa i det sålunda pågående arbetet, med mindre en lagstiftning berörande samtliga ifrågavarande yrkesgrupper kunde anses höra komma till stånd. Vidare anförde utskottet:

I motionerna beröras jämväl vissa andra yrkesutövare än advokater. Här torde i första hand komma i betraktande sådana, som driva inkasseringrörelse samt olika slag av egendomsförvaltning, som ej är hänförlig till egentlig advokatverksamhet, t. ex. förvaltning av dödsbon. Det synes icke föreligga tillräcklig anledning att göra framställning om en särskild utredning beträffande dessa yrkeskategorier, som för övrigt svårigen kunna avgränsas från andra yrkesutövare, utan torde spörsmålet om införande av skyldighet för dem att ställa säkerhet för omhänderhavda medel lämpligen böra anstå i avbidan på lösningen av motsvarande spörsmål för advokaternas vidkommande.

Utskottets ovannämnda hemställan bifölls av riksdagen.

I de förevarande motionerna anföres bland annat:

Bestämmelserna rörande en av rätten förordnad boutredningsmans skyldigheter lämna så mycket mindre önskvärd garanti för medelsförvaltningen, som tillsättandet av boutredningsman icke är obligatoriskt utan beror på särskild framställning av någon av de i stärbhusutredningen intresserade. En i den avlidnes testamente förordnad testamentsexekutor eller en med stärbhusdelägarnas fullmakt utrustad boutredningsman är, så länge dylik framställning icke gjorts, ej heller underkastad de i 1933 års lag lämnade kontrollföreskrifter. Innan boutredningen är avslutad, ha icke ens de till omyn-digs skydd utfärdade reglerna sin fulla verkan.

Erfarenheten har tyvärr visat, att bristerna i det här i landet rådande boutredningsförfarandet ingalunda avhjälpes genom den kontroll i fråga om boutredningsmans förvaltning, som genom boutredningslagen införts. I åtskilliga fall har det förekommit, att boutredningsmannen uppsåtligen tillägnat sig boets medel eller att dessa, såsom icke avskilda från hans tillgångar, kunnat vid boutredningsmannens insolvens tagas i anspråk till gäldande av hans egna förbindelser. Bland orsakerna härtill torde en av de viktigaste böra sökas i det ovan anmärkta förhållandet, att lagens kontrollsystem praktiskt taget icke träder i verksamhet annat än efter framställning från någon av dödsbodelägarna, och att det hittills endast undantagsvis förekommit, att dödsbodelägare redan i samband med att boutredningsmannen omhändertagit boets egendom gjort framställning om att kontroll måtte anordnas. I regel ha arvingarna av såväl ekonomiska som andra skäl dröjt härmed, tills de fått visshet eller sannolik misstanke om att boutredningsmannen åsidosatt lagens bestämmelser om skyldighet att hålla boets medel avskilda. En fortsatt lagstiftning på området synes därför böra tagas sikte på en ordning, enligt vilken skyldigheten att tillgodose dödsbodelägarnas krav på nödig säkerhet blir obligatorisk och icke beroende av att en enskild framställning göres om tillämpningen av lagens kontrollsystem.

Å andra sidan får icke förbises, att såsom lagberedningen och lagrådet anfört vissa svårigheter möta att anordna ett kontrollsystem, vilket samtidigt som det är effektivt icke lägger hinder i vägen för boutredningsmannen att såsom hittills fritt besluta om de förvaltningsåtgärder, som böra vidtagas. Härtill kommer, att kontrollsystemet bör anordnas så, att utredningen icke belastas med kostnader, som icke stå i proportion till den nytta man kan vänta av en förstärkning av kontrollen.

Utan en närmare utredning av samtliga på denna fråga inverkan omständigheter torde det vara omöjligt att närmare angiva vilka åtgärder, som kunna och böra vidtagas för att göra det nuvarande säkerhets- och kontrollsystemet mer effektivt. Dock synes det oss, att en periodisk redovisnings-skyldighet efter mönster av omyndigas och konkursbos medelsförvaltning lämpligen kunde övervägas. Närmast till hands synes emellertid ligga att överväga, om icke skyldighet bör föreskrivas om omedelbar deposition i bank eller likvärdigt säkerställande av de boets tillgångar, som av boutredningsmannen omhändertagas. Härvid torde den utländska lagstiftningen, särskilt den danska, kunna tjäna till ledning. Genomfördes sådana anordningar, skulle man, under bibehållande av den värdefulla frihet den svenska boutredningslagen giver boutredningsmannen att avgöra vilka förvaltningsåtgärder som lämpligen böra vidtagas, kunna uppnå, att dödsbodelägarna mot endast obetydligt ökade kostnader erhöles säkerhet för boets till förvaltning avträdde tillgångar.

På grundval av ett av särskild sakkunnig utarbetat betänkande med förslag till ändringar i förmynderskapslagstiftningen har utarbetats och för innevarande riksdag framlagts proposition (nr 107) med förslag till lag angående ändring i vissa delar av förmynderskapslagen den 27 juni 1924 m. m. Den sakkunnige har i betänkandet särskilt uppmärksammat det fall, att omyndig är ensam delägare i dödsbo. I betänkandet har uttalats, att i sådan händelse borde de föreskrifter, som inskränka förmyndarens handlingsfrihet i fråga om förmynderskap i allmänhet, tillämpas redan före den tidpunkt då dödsboförvaltningen avvecklats. På grund av detta önskemål har den sakkunnige i 7 kap., som handlar om vård av omyndigs rätt i oskiftat bo,

intagit en bestämmelse, enligt vilken de stadganden i förslaget, som röra deposition av omyndigs värdehandlingar, spärrning av omyndigs tillgodohavanden och förmyndares behörighet att mottaga värdehandlingar och penningar, skola tillämpas, därest omyndig är ensam delägare i dödsbo.

Enligt propositionen skall i 7 kap. förmynderskapslagen införas ett nytt stadgande (12 §) av följande lydelse: Är omyndig ende delägaren i dödsbo eller äro underåriga syskon, som hava gemensam förmyndare, ensamma delägare i oskiftat bo, skall, om boet förvaltas av förmyndaren, å förvaltningen tillämpas vad i 8 och 9 kap. stadgas.

Till motivering för detta stadgande anför föredragande departementschefen:

I 7 kap. torde böra införas ett stadgande, varav framgår att bestämmelserna i 8 och 9 kap. skola tillämpas å förmyndares förvaltning av dödsbo, i vilket omyndig är ensam delägare. Att låta nämnda för förmynderskapsförhållanden avpassade bestämmelser bliva tillämpliga även då dödsboet förvaltas av boutredningsman eller testamentsexekutor synes däremot icke vara lämpligt. Någon särskild föreskrift, att bestämmelserna i 10 kap. om tillsyn å förmyndares förvaltning enligt 8 kap. skola tillämpas, då förmyndarförvaltningen avser dödsbos egendom, torde icke erfordras.

Det nya stadgandet synes även böra gälla för det fall att underåriga syskon som ha gemensam förmyndare äro ensamma delägare i oskiftat bo.

I betänkandet anför den sakkunnige: »Även i det fall att omyndig är jämte andra personer delägare i dödsbo kan det emellertid tänkas, att överförmyndaren skulle kunna finna en strängare kontroll över förmyndaren erforderlig. Detta kan mycket enkelt ernås, om man ger överförmyndaren rätt att framtinga att dödsboet avträdes till förvaltning av boutredningsman. Då några berättigade invändningar icke synas kunna göras mot ett stadgande härom, har jag föreslagit ett tillägg av denna innebörd till 2 kap. 1 § lagen om boutredning och arvskifte.»

Nyssnämnda proposition upptager jämväl förslag till ändrad lydelse av 2 kap. 1 § lagen om boutredning och arvskifte av innebörd, att om dödsbodelägare eller den som erhållit legat är omyndig eller om god man förordnats för honom enligt 11 kap. 3 eller 4 § förmynderskapslagen, skall dödsboet avträdas till förvaltning av boutredningsman, om överförmyndaren det begär och rätten finner skäl därtill.

I propositionen anföres härom: »I 2 kap. 1 § lagen om boutredning och arvskifte har den sakkunnige upptagit en bestämmelse, att om dödsbodelägare är omyndig eller för honom förordnats god man, boutredningsman skall av rätten förordnas, såframt överförmyndaren begär det. Denna bestämmelse torde vara lämplig. Rätten synes dock böra äga att pröva, huruvida överförmyndarens framställning bör bifallas. Dessutom torde bestämmelsen böra utvidgas till att omfatta det fall att den som erhållit legat är omyndig eller att god man förordnats för honom.»

Bestämmelserna i 2 kap. 14 § boutredningslagen om skyldighet för boutredningsmannen att hålla boets egendom avskild såsom en särskild förmö-

genhetsmassa må jämföras med liknande stadganden i förmynderskapslagen och konkurslagen. I förmynderskapslagen stadgas, att den omyndiges medel skola göras räntebärande. För sådant ändamål må förmyndaren förvärva vissa slag av värdehandlingar. Medlen kunna ock i myndlingens namn insättas hos postsparbanken eller annan bank. Värdehandlingar skola, så framt sammanlagda värdet överstiger 2,000 kronor, i den omyndiges namn deponeras i bank. (8 kap. 4 och 8 §§.) Penningar och värdepapper som av förmyndaren innehavas för den omyndiges räkning skola förvaras så, att de icke sammanblandas med motsvarande egendom som är förmyndaren eller annan tillhörig (8 kap. 7 §). Enligt föreskrift i konkurslagen skola penningar som inflyta under förvaltningen av konkursbo, i den mån de icke äro erforderliga för bestridande av löpande utgifter, inom en vecka insättas i bank å konkursboets räkning. Även efter konkursens avslutande skall förvaltaren ha boets medel insatta i bank, tills lyftning påkallas av därtill berättigad borgenär (58 § konkurslagen).

Utskottet.

Under förarbetena till lagen om boutredning och arvskifte blev, såsom av utskottets redogörelse framgår, frågan om på vilket sätt dödsbodelägare skulle skyddas mot förluster genom boutredningsmans försummelse eller vårdslöshet föremål för ingående överväganden. Därvid berördes även den i nu förevarande motioner upptagna tanken på att föreskriva skyldighet för boutredningsmannen att ställa borgen eller annan säkerhet för sin förvaltning. Lagberedningen anförde därom att en sådan ordning skulle uppfattas såsom ett personligt misstroende och att den för övrigt skulle verka ekonomiskt betungande i många fall. Att lösa frågan genom någon form av ansvarighetsförsäkring vore enligt lagberedningens mening ej heller lämpligt; den ekonomiska belastning, som härigenom åsamkades samtliga dödsbon under boutredningsmannaförvaltning, syntes icke uppvägd av den fördel som ett sådant system innebure för rättsägarna i ett eller annat dödsbo. De skäl som sålunda anförts till stöd för den ståndpunkt lagen intager i förevarande avseende synas alltjämt äga giltighet. Utskottet vill dock — i anslutning till vad utskottet uttalat i utlåtande över två vid 1939 års riksdag väckta motioner om skyldighet för advokater och vissa andra därmed jämställda yrkesidkare att ställa säkerhet för förbindelse som uppkommit i deras rörelse — framhålla att frågan om skyldighet för boutredningsmän att ställa dylik säkerhet givetvis kommer i ett annat läge därest till övervägande upptages spörsmålet om införande av allmänna bestämmelser om skyldighet för förvaltare av annans egendom att ställa säkerhet.

Det finns emellertid andra sätt att bereda dödsbodelägare ökad säkerhet i fråga om dödsbos egendom. I motionerna beröres sålunda möjligheten av att införa föreskrifter om skyldighet för boutredningsman att deponera boets egendom i bank eller på annat likvärdigt sätt säkerställa den. I boutredningslagen (2 kap. 14 §) fastslås uttryckligen den huvudregeln, att dödsboets egendom skall hållas avskild från annans egendom såsom en särskild förmögenhetsmassa, varjämte den detaljbestämmelsen gives, att dödsboets penning-

medel, därest de insätts i bank, skola insätts i boets namn. I lagberedningens motiv till boutredningslagen uttalas, att det icke funnits nödigt eller ens lämpligt att binda boutredningsmannen vid detaljerade bestämmelser på samma sätt som skett i fråga om förmyndare, men att reglerna i 8 kap. förmynderskapslagen dock i vissa hänseenden kunde vara till ledning även för boutredningsmannaförvaltningen. Frågan huruvida ytterligare föreskrifter skola givas beträffande boutredningsmannens disposition av boets egendom är uppenbarligen beroende av det sätt på vilket kontroll över hur boutredningsmannen fullgör sitt uppdrag skall anordnas. Vid boutredningslagens tillkomst hade man här att mot varandra väga å ena sidan behovet av kontroll och å andra sidan intresset av att boutredningsmannens förvaltning icke omgärdas av föreskrifter i sådan grad att hans verksamhet för en snabb och ändamålsenlig utredning av boet hindras. Svårigheter föreligga också att finna ett lämpligt kontrollorgan. De överväganden i detta hänseende som skedde under förarbetena resulterade, på sätt av utskottets redogörelse framgår, i bestämmelserna i 2 kap. 17 § boutredningslagen om möjlighet att, på delägares begäran eller av domstols eget initiativ, förordna person som utövar kontroll över boutredningsmannen. Det för innevarande riksdag framlagda förslaget till ändringar i förmynderskapslagen m. m. innebär på vissa punkter ökade kontrollmöjligheter beträffande dödsbo, där omyndig är delägare. Härigenom komma motionärernas syften att i viss mån tillgodoses. Otvivelaktigt kunna vissa skäl anses tala för att, när det gäller dylika dödsbon, överväga bestämmelser om ytterligare kontroll över förvaltningen, i synnerhet som man här har att tillgå ett redan existerande kontrollorgan, nämligen överförmyndarna. Såvitt till utskottets kännedom kommit, har dock något större praktiskt behov av en dylik utbyggnad av bestämmelserna icke framträtt. Härtill kommer att med hänsyn till tidsläget nya utredningar icke böra igångsättas utan synnerligen vägande skäl. Utskottet har därför icke ansett sig böra tillstyrka någon framställning i sådan riktning.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 17 maj 1940.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Schlyter*, *Gärde*, *Karl Emil Johanson*, *Karl Karlsson*, *Brandt*, *Ahlkvist*, *Lindblom* och *Anton Svensson*;

från andra kammaren: herrar *Lindqvist*, *Hedlund* i Östersund, *Ryberg*, *Olsson* i Mellerud, *Gezelius*, *Dahlbäck*, *Hansson* i Vännäsby och *Landgren*.

Reservation

av herrar *Karl Karlsson* och *Gezelius*, vilka ansett att utskottets yttrande och hemställan bort hava följande lydelse:

»Boutredningslagens och förmynderskapslagens olika kontrollsystem avse i princip olika förvaltningsstadier. Den förstnämnda lagens regler äro tillämpliga på utredningsstadiet, alltså innan dödsboförvaltningen avvecklats och kvarlåtenskapen definitivt övergått till dödsbodelägarna. Förmyndarkontrollen skall i regel taga vid först efter det att själva utredningsarbetet är avslutat och omyndigs lott utbetalts till förmyndaren eller avtal träffats om sammanlevnad i oskiftat bo.

Enligt de nya bestämmelser som i propositionen nr 107 till innevarande riksdag föreslås skola införas i 8 kap. 11 a § förmynderskapslagen skall boutredningsman eller testamentsexekutor, när omyndig äger att av honom utfå värdehandling eller penningar, i regel fullgöra sin prestationsskyldighet genom att nedsätta värdehandlingen eller inbetala medlen hos bank. Förmyndarkontrollen kommer således att omedelbart ansluta sig till boutredningen i de fall, då utredningen omhänderhafts av boutredningsman eller testamentsexekutor.

I särskilda fall skall förmyndarkontrollen, enligt de genom nämnda proposition framlagda förslagen, träda till redan på utredningsstadiet. Jämlikt propositionen skall nämligen i 7 kap. förmynderskapslagen införas en ny bestämmelse (12 §) av innebörd, att vad i 8 och 9 kap. förmynderskapslagen stadgas skall tillämpas å förmyndarens förvaltning av dödsbo i sådana fall, då omyndig är ende delägaren däri eller då underåriga syskon, som ha gemensam förmyndare, ensamma äro delägare i oskiftat bo. Denna nya bestämmelse är dock icke avsedd att omfatta de situationer då dödsboet förvaltas av boutredningsman eller testamentsexekutor. Principen att de båda lagarnas kontrollsystem icke samtidigt skola äga tillämpning upprätthålles således även i de fall, då förmyndarkontrollen skall ingripa redan på utredningsstadiet.

Den granskning och övervakning som en förmyndare är underkastad får anses vara väsentligt strängare än den som kan anordnas enligt boutred-

ningslagen. Behovet av en skärpt kontroll redan på utredningsstadiet för de situationer, då i ett dödsbo jämte andra personer finnes omyndig delägare, har blivit berört i nämnda proposition. Detta behov har ansetts kunna tillgodoses genom införande av rätt för överförmyndare att hos domstol påkalla boets avträdande till förvaltning av boutredningsman. Ett tillägg av detta innehåll föreslås skola göras till 2 kap. 1 § boutredningslagen.

Någon ändring av själva kontrollföreskrifterna i boutredningslagen har icke ifrågasatts i samband med den verkställda översynen av förmynderskapslagstiftningen. Det i förevarande motioner upptagna spørsmålet kommer således att i allt väsentligt kvarstå olöst även efter genomförandet av de genom propositionen nr 107 föreslagna nya bestämmelserna. Snarare torde det kunna sägas, att behovet av bättre kontroll över boutredningsmannen framdeles kommer att framträda med ökad styrka.

Under förarbetena — — — (lika med första stycket i utskottsmajoritetens yttrande) — — — ställa säkerhet.

Det finns emellertid andra vägar än de nu berörda att bereda dödsbodelägare ökad säkerhet i fråga om dödsbos egendom. I motionerna pekas på möjligheten av att införa föreskrifter om skyldighet för boutredningsman att deponera boets egendom i bank eller på annat likvärdigt sätt säkerställa den. I boutredningslagen (2 kap. 14 §) fastslås uttryckligen den huvudregeln, att dödsboets egendom skall hållas avskild från annans egendom såsom en särskild förmögenhetsmassa. Detaljbestämmelser härom givas icke i vidare mån än att det stadgas att dödsboets penningmedel, därest de insättas i bank, skola insättas i boets namn. I lagberedningens motiv till boutredningslagen uttalas, att det icke funnits nödigt eller ens lämpligt att binda boutredningsmannen vid detaljerade bestämmelser på samma sätt som skett i fråga om förmyndare, men att reglerna i 8 kap. förmynderskapslagen dock i vissa hänseenden kunna vara till ledning även för boutredningsmannaförvaltningen. Emellertid torde de vunna erfarenheterna rörande boutredningsinstitutets praktiska tillämpning hava ådagalagt behovet av skärpta kontrollföreskrifter för utredningsstadiet. En nära till hands liggande möjlighet är att utbygga bestämmelserna i 2 kap. 14 § boutredningslagen, varvid motsvarande stadganden i förmynderskapslagen och konkurslagen torde kunna tjäna såsom förebild, ehuru boutredningslagen givetvis icke kan upptaga lika ingående regler på området som dessa lagar. Skyldighet för boutredningsman att deponera penningmedel och värdehandlingar i bank torde icke medföra kostnader av någon betydelse. Därest densamma genom lagstadgande införes för boutredningsmän i allmänhet och icke ställes i beroende av yrkande i det särskilda fallet, torde den icke kunna uppfattas såsom ett personligt misstroende mot boutredningsmannen. Den synes icke heller kunna betecknas såsom ett olämpligt ingrepp i boutredningsmannens självständiga ställning vid boets avveckling.

Införandet av deponeringsskyldighet för boutredningsman torde kunna betraktas såsom ett fullföljande av samma tanke som ligger till grund för förslaget, att penningar och värdehandlingar, som omyndig äger utfå av

boutredningsman, i regel skola redovisas genom deras placering i bank för den omyndiges räkning.

Frågan huruvida ytterligare föreskrifter skola givas beträffande boutredningsmans disposition av boets egendom är uppenbarligen beroende av det sätt, varpå kontrollen över dessa föreskrifters efterlevande kan anordnas. Beträffande kontrollen över boutredningsmans sätt att fullgöra sitt uppdrag har man att mot varandra väga å ena sidan behovet av kontroll och å andra sidan intresset att föreskrifterna icke hindra boutredningsmannens verksamhet för en snabb och ändamålsenlig utredning av boet. Svårigheter föreligga också att finna ett lämpligt kontrollorgan. De överväganden som i detta hänseende skedde vid boutredningslagens tillkomst resulterade, på sätt av utskottets redogörelse framgår, i bestämmelserna i 2 kap. 17 § boutredningslagen om möjlighet att, på delägares begäran eller av domstols eget initiativ, förordna person som utövar kontroll över boutredningsmannen.

Därest frågan om kontrollen begränsas till att avse fullgörande av skyldigheten att deponera penningar och värdehandlingar torde dess lösande icke böra stöta på alltför stora svårigheter. Vad beträffar dödsbon, vari omyndig delägare finnes, har man att tillgå ett redan existerande kontrollorgan, nämligen överförmyndarna, vars anlåtande redan på utredningsstadiet möjligen kan visa sig ändamålsenligt.

Med hänsyn till vikten av det i förevarande motioner framförda spörsmålet torde en närmare utredning vara påkallad. Då densamma endast gäller ett begränsat spörsmål synes den icke behöva bliva omfattande eller kostsam. Dess igångsättande torde också kunna bero på vad tidsläget medger.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj: måtte låta verkställa utredning av frågan om beredande av ökat skydd i av utskottet angivet hänseende för dödsbodelägares intresse i fråga om dödsbos egendom samt för riksdagen framlägga det förslag vartill utredningen kan föranleda.»